

PUJANATARRAK ETA "GOIZALDI" DANTZA TALDEA

Arrazoiak asko dira Pujanatarrak eta GOIZALDIk Gipuzkoako folkloreaken alde egindako lanaren berri irakurleari eskeintzeko. Lehendabizikoa gure haurtzaroan Jose Lorenzo Pujanaren ikasleak izatea da, gero GOIZALDIk une zailetan egindako ahaleginak aurrera jarraitzeko, talde asko, loratu bezain laister zimeldu baitira. Eta batez ere hain ahanzkor eta oroimen eskaseko bihurtu garen honetan, denboraren ziztu bizia dela medio, beldur gara Gipuzkoako dantzen historia inork ez ote duen bilduko. Guzti honek onetsi eta merezi du lan hau egitea.

Goizaldi eta Ordiziako "Txapel-Gorri" dantza taldeko buru izan zen Jose Sarasolarekin ere zorretan gaude, hark ere dokumentazio arras baliosa helarazi baitzuen guginaino.

Hiru eraztunetako katea

Honela osatua dago: Juan Ignacio Iztueta Echeverria, Zaldibian jaioa eta gaztetandik dantza taldeak antolatzen zituen bere herrian hil arte; 1845. urtean. Bere gogoko dizipulua, maisuak irakatsia hedatzen ahalegindu zena, Jose Antonio Olano, Sebastian eta Mª Luisaren semea. Izatez Gaintzatarrak baldin baziren ere, dantzaria jaio zenean, 1821.eko ekainaren 21ean, Zaldibian bizi ziren. 61 urtez hil zen Ordizian 1882.eko uztailaren 11an. Urteurrenetan edo Iruñan, 1845. urteko Bergarako konbenioen oroipenotan bere bizitzako eginkizunik garrantzitsuenak aipatu ditugu lan honetan, hurrengo urtean Ordiziako Maria Leona Gaztañagarekin ezkondu zen, eta han bizi izan ziren.

1858.eko uztailaren 18an (gogoratu beharra dago Ordizian Santa Anako jaiak direla 26an) bere udaletxean: "Se acordó decir al bailarín D. José Antonio Olano que se le darían 400 reales con tal de que baile; por su cuenta, la colocacion del tablado y demas gastos que ocurran con dicho motivo" (107)

Bilbon eta Iruñan 1856. urtean eta Zumarragan 1822.eko uztailaren 2an Ordiziako dantzari txiki eta txistulariekin dantzatu zuen. Olanok dedikazio osoz, ikasle asko bildu zituen, baina bizitza osoa dantzei emango zion bere benetako oinordekoa eta konsagratua Joxe Lorentxo Pujana izan zen. Olanoren ikaskideak Gregorio eta Braulio Armendariz, Justo Irastorza, Vicente Goicoechea, eta Aramayonako musikoa zen Francisco Mª Olan; azken honetaz Aita Donostiak idazten du: "haberle conocido por haber venido durante algún tiempo a nuestro Colegio de Lecároz a enseñar a nuestros alumnos los bailes vascos el año 1916", eta oroimen bezala Iztuetak bere kuadrilaren aurrean dantzatzen zuen bandera txiki batez koroatutako bola bat utziz (108).

Joxe Lorentxo Pujana

1868.eko abuztuaren 20an Ordizian jaioa; Bidegain zuen bigarren abizena. Txikitatik hasi zen Intxaustiberri baserrian Olanok sorturiko dantza eskolara joaten. Itxura denez, Gipuzkoako lehena zen eskola hau.

79 urtez, bere heriotzera arte (1947. urtean), irakasle emankorra izan zen, dantzarako ezaugarri nabarmenak erakutsi zituelarik. Gipuzkoan zehar talde asko sortu zuen, eta 70 urte baino gehiagotan beraien ahozko tradizioaren iraunarazle bakarra bera izan genuen.

Buame eta erromantikoa, agintzeko balio zuena eta jenio bizikoa gogotik. Bere mundua dantzek osatzen zutela esan genezake; hankekin abesten zuen (ezkondu eta gero ere ariketak egiten zituen etxeko terrazan), eta horretan eman zuen bizitza osoa.

Pujanak kaligrafi eskasa eta gramatika akats ugarirekin idatzitako paper batzuk gorde ditugu: "El gran Iztueta antes de fallecer dejó como profesor a Don José Antonio Olano y este gran dantzari le dejó las herramientas, antes de fallecer, a Don Jose Gregorio Armendariz de Villatranca, este a Lekuona del mismo pueblo y este señor por enfermedad le entregó las herramientas a Don Justo Irastorza y este me entrego a mi..."

Bidezkoa da eta esan dezagun, Zaldibia, Olano eta Iztuetaren irakaskuntzari esker, Gipuzkoako dantzen birloraketaren sorburua izan bazen, Ordizia, aipatutako pertsonaien bitartez, iraupenaren eta dirdiraren biltoki bihurtzen da. Pujanak dantzak ez bakarrik Ordizian, Zaldibian eta gertu zeuden beste herri batzuetan ere irakatsi zituen.

Zorioneko ekinbidea

Honi ez zion ekin Gipuzkoako Diputazioak, Gipuzkoako dantzen birsortzean eragina izateagatik zerua merezi duen Ordiziako talde batek baizik. Paperetan ez du jartzen ez datarik ezta "los abajos firmantes" ere esaten da "como nuestros antiguos bailes guipuzcoanos y reglas instructivas para ejecutarlos bien, por la desgracia van desapareciendo de las plazas públicas, sería conveniente que la Diputación tomara cariño y con interés este asunto, por ser para la provincia de sumo interés para nuevamente resurgir en todos los pueblos los bailes vascos y como tenemos en esta provincia a un profesor de la escuela antigua y discípulo del zaldibitarra, el inolvidable José Antonio Olano y conocidísimo en las provincias vascas, D. José Lorenzo Pujana, de Villafranca, nuestro deseo sería y hasta de toda la provincia que la Diputación tomara a su disposición o subvencionara a dicho profesor para que instruya a los chicos que deseen aprender en todos los pueblos de la provincia, para que dentro de unos años tengamos en todos los pueblos dantzaris para bailarlos en las plazas públicas para entretenimiento de la gente sana. El único deporte que no esta subvencionado son los bailes vascos. Caso de que les pareciera bien —o tomarse en consideración— como así lo esperamos, podrían hablarle al mismo profesor , que es quien les pondría al corriente de todos los pormenores".

Beste orri batean honako hau irakur dezakezu: "Todos estos profesores están fallecidos (se refiere a Armendariz, Lekuona, Irastorza) y ahora solo queda Pujana y es mi obligación poner en conocimiento de la Diputación lo que ocurre para que estudie lo mejor que le parezca para en adelante, pues yo no tengo en Guipúzcoa a quién entregar las herramientas". Tresna edo lanabes hitza aipatzen duenean zera ulertu behar dugu: dantza egiteko erabiltzen zituzten aitzurrak, zikaiak, arkuak eta ezpatak.

1927. urtean Pujana Donostiako Udaletxean Euskal Dantzen Herriko Eskolako Maisu eta Zuzendari izendatu zuten. Orduan 59 urte zituen eta Donostian kokatu zen, XX. mendeko lehenengo herenaren azken urteak oso garrantzitsuak dira euskal folklore eta hizkuntzaren birsorkuntzan. Gaur egun ahaztuak edo ezezagunak diren datuak biltzea komeni zaigu.

Txistu akademiaren eta Gipuzkoako herri dantzen agiriak

Donostiako epaitegiko zigiluaz zigilatuta, 100 orrialdeko txostena da. Gure begien aurrean 7 ditugu, errealitatean 14 badira ere. Honela dio: "En la ciudad de San Sebastian

Honen jarraian Txistu eta Gipuzkoako dantzen Akademiaren arautegiaren irakurketa hasi zen. Orotara 16 artikulua dira. Batzuk kopiatuko ditugu, eta beste batzuk laburtu. 1.º artikulua: "Se constituye esta asociación con la denominación de "academia de Txistu" bajo la protección del Excmo. Ayuntamiento de San Sebastian y con domicilio en esta ciudad en el local cedido a tal efecto por la mencionada (Exma. Corporación, Garibay). Bigarrenean Akademiaren helburua azaltzen da: "Recoger la tradición de la musica del txistu y de los bailes populares guipuzcoanos, conservarlos, editarlos y propagarlos, evitando la decadencia en que actualmente se hallan". Hirugarrenean; "abrir cursos anuales en San Sebastian con profesores nombrados y pagados por la Academia en el número que sea preciso para el fomento y enseñanza del txistu y para formar grupos elegidos para fiestas locales en esta ciudad o para excursiones al exterior".

4., 5., eta 6. artikuluetan esaten da Iztuetak "Gipuzkoako dantzak" y oyendo a los maestros de baile mas reputados de Guipuzcoa , procurar divulgar la afición y enseñanza unificada de los bailes populares y clásicos del país al objeto de poder organizar grandes festivales de conjunto etc. y celebrar anualmente exámenes con premios para los diferentes cursos de la enseñanza del txistu y para bailes individuales y de conjunto".

7., 8., 9., eta 10. artikuluetan zenbakien , ohorezko eta babesleak diren bazkideez hitz egiten dute . Zenbakizkoak hilabetero gutxienez 2 pezeta ordaindu behar zuten edo 250, aldi baten eta betirakoa. Gelditzen direnak (11tik 16raino) 7 pertsonen osatutako biltzar baten eskuetan utzitako Akademiaren zuzendaritzaz eta ihardueraz hitz egiten dute, horietatik hiruk dantzen taldearen saila osatzen zuten, beste hiruk txistuarena, gainera buru bat bazutelarik. Biltzarrak ikasketen antolaketa , izendatzeak, jaialdi eta kanpoko ibilaldien antolaketa, eta urtero bere eginpideen txosten zehatza egiteko baimena zuten.

Arautegia ontzat hartu zen ahobatez; eta honela osatu zen: Burua: Aita Donostia, "Musica de Sociedad de Estudios Vascos" saileko bozeramalea. Txistu sailaren buru-ordea Dun Jose Olaizola, bigarren buru-orde eta dantzen saileko burua On Jose Antonio Orueta, eta txistuko sailaren bozeramaleak Don Luis Urteaga eta A. Hilario Estella Lizarra. Dantzen saileko bozeramalea Don Francisco Olanar eta Don Eusebio Alzaga. Buru eta idazkariaren sinadurak datoz ondoren.

Hurrengo batzarra apirilaren 25ean egin zen, Don Jose Olaizolaren zuzendaritzapean eta Orueta, Jose Mendizabal, Lorenzo Pujana eta idazkaria bildu ziren. Azken honek 1887.eko ekainaren 30ean 5. artikuluen Erkidegoaren Legea betez, bileraren hurrengo egunean Gobernu zibilerak Akademiaren Konstituzioaren Agirien kopia bat bidali zien. Buru ordeak R.P. Donostia, Akademiako buruaren aita Don Jose Antonio Zulaikaren heriotza aditzera emanaz, agirian argi utziz doluminak, eta Olaizola eta Orueta jaunak Aita Donostia bisita zezaten Akademiaren izenean doluminak emateko. Orueta jaunak proposaturik, Biltzarrak ahobatez ohorezko bazkide "Alcalde y Presidente de la

Comisión de Fomento respectivamente del Exmo Ayuntamiento de la ciudad" ziren Don Jose Antonio Begiristain eta Don Enrique Pérez Egea izendatu zituen.

Akademia eratu, dantzen ikastaldiak eta dantzari taldeen antolaketari ekin ondoren, lehenengo gastuei aurre egiteko hiri batzarrak emandako 4000etatik Donostiako Udaletxeari 2000 pezetatako berehalako ordainketa eskatzea erabaki zuten.

Txistu eta dantzen akademiaren deia

Garibai 11.ko bere egon lekutik (Udal zerbitzuak), testu bat egotzi zuten zabaltzeko, bertan, aipatutako Akademiara izen emateko deia egiten zen:

"Muy Sr. nuestro:

La Junta de la Academia de Txistu y Bailes populares guipuzcoanos que, estimulada por el Exmo. Ayuntamiento y patrocinio acaba de establecer en esta ciudad, tiene el honor de comunicar a V. la fundación de esta nueva entidad... Los bailes populares guipuzcoanos y su música popular del txistu fueron conservándose últimamente gracias a las Fiestas Eúskaras, que patrocinados por la Exma. Diputación, se celebraron en las poblaciones mas importantes de Guipúzcoa. Extinguidas aquellas fiestas y disueltos los grupos que gracias a aquellas se habían formado, notose una desaparición alarmante de los bailes guipuzcoanos, desaparición que se sigue acentuando en tal forma que pueden llegar a extinguirse si transcurridos unos más no se cuenta ya con los escasos profesores que aun existen de la escuela directa, clásica y típica de Iztueta.

El fin prirnordial de esta Academia consiste pues, en estimular, unificar y extender por toda la provincia la escuela clasica del baile guipuzcoano, de tal manera que la Academia de San Sebastian, al mismo tiempo de ser un centro activo de enseñanza diaria, sirva de centro de cohesión para la enseñanza libre en la Provincia toda, tanto por las visitas de profesores para organizar, unificar y establecer el debido contacto entre todos los grupos provinciales, como para crear concursos... Cuenta esta Academia con el apoyo y el estímulo de la Sociedad de Estudios Vascos... al efecto de organizar espectáculos de gran conjunto en todo el País Vasco. Por lo que al txistu se refiere entra en los propósitos de la Academia la recopilación y corrección de todas las composiciones de danzas... y la armonización... de forma que puedan ser ejecutadas por las distintas bandas del pais. Se ruega la inscripción como socio de la Academia. Y firma el Vocal de la Sección de Música de Estudios Vascos P. José Antonio Donostia, Presidente".

1928.eko maiatzaren 8an, beste batzar bat egin zen. Zabaldutako argibideak bat zetozen Biltzarreko pentsamenduekin , "Casa Baroja"n aurkeztutako eta mila aleetako argitalpena egitea er baitzen zuena. Don Franzisko Olananengandik Olaizola buruorde jaunak jasotako txartela erakutsi zuen, eta honela zioen:

"Francisco Mª Olanan, presbítero B.L.M. al Sr. Vicepresidente de la Academia de Txistu y bailes y en contestación a su att^a invitación para vocal de dicha entidad debo decirle que ya mi opinión tiene conocida de no aceptar ningún cargo de esa naturaleza, por haber personas técnicas que aceptaran dichos cargos con agrado como me consta y puede dirigirse al Sr. D. Braulio Armendariz de Villafranca de Oria; pues si la otra

oferta no aceptó fue porque no entendió por telefonema el alcance, sino todo lo contrario, creyó que le invitaban a bailar...".

Olaran jaunari dagokionez, Biltzarrari ekiten dio, eta Olaizola eta Orueta jaunak buruorde izendatzen ditu berarekin elkarriketatzeko eta horrela izendapena onartu dezan. "Club Deportivo Añorga"ri erantzuna ematea erabaki zen, Akademiak antolatutako ekintzetan dantzari taldeen antolabidea onartuz Biltzarrak Corpuseko prozesioan Ezpata dantzarien eraketa egitea eta apaiz nagusiarekin elizako aginpidearen oneritzia eta bertan izan dezaketen parte hartzea lortzeko harremanetan jarri behar zutela erabaki zuen.

Hurrengo egunean, maitzaren 9an, beste bilera bat izan zen; bertara Orueta, Urteaga, Pujana maisua eta idazkaria joan zirelarik. Corpus Eguneko prozesioan Ezpata dantzari taldearen parte hartzeaz jardun ziren, horretarako Pujana eta buruordea izendatu zituzten Apaiz Nagusi jaunarekin elkarriketatzeko eta behar zuten baimena lortzeko. Probintziako herri batzarrari zegokion diru laguntza lortzeko Diputaziora joaten saiatu ziren. Pujanak jaso beharreko diru kopurua hileko 150 pezeta ziren, eta 50 gehiago gehitu behar ziren. Hurrengo bilera azaroaren 5ean egin zen. Erabaki zen musika eta Aurrekuaren bilakaera ikastea eta argitaratzea, horretarako 1000 pezeta erabiliz. Eta kontutan hartuz udalerriko lehenengo txistularia, Ansorenak, emandako zerbitzuengatik 250 ordainketa jasoko zituela, eta udalerriko hiru danborilariak 50 pezeta. Eta beste jardungai batzuekin amaiera eman zitzaion bilerari.

Emaitzak

Aipaturiko akademiak sortu zituen fruitu edo emaitzak azkar ikusi ziren. Pujana ez bakarrik Donostiako, baita probintziako beste herrietan dantza taldeak eratzen ere hasi zen. Londresen, Albert Hall eta Lyceum-en Pujana maisuaren dantza taldeak arrakasta handia izan zuen. Dantzatu zituzten dantzak (egitarauan ikus dezakegunez) Gipuzkoako probintziakoak ziren: Makil Handi, Makil Txiki, Arku Handi, Arku txiki, Ezpata Dantza, Jorrai dantza...

Beste fruitu bat Zaldibiko seme gorenei, Iztueta eta Olanori hain zuzen, egindako omenaldia izan zen; beraien jaiotetxeetan oroitarriak jarritz; eta "Junta Directiva de la Sociedad de Estudios Vascos"ekoak eta Euskal Herriko orduko handikiak agertu ziren. "Txistulari" aldizkariak (iraila-urrikoa) kronikak uztaileko azken egunak eta abuztuaren 1 eko egun biziak isladatzen ditu (109).

Kanpoko azalpen hau baino gehiago izan zuen. Iztuetaren 2. edizioko Euskal dantzen Melodien liburua zuzendu, bat egin eta hitzaurrea ipini zion A. Donostiak, eta "Sociedad de Estudios Vascos"ek argitaratu eta probintziako udalerri guztietara bidali zuen eta Zaldibiko dantzari taldeari, bertan aurrekuko zenbait lehiaketa irabazi zuen Jaime Zubeldiari, Antonio eta Angel Imaz, Vicente Zubeldia eta abarri ere bai.

Kanpora begira, 1930. urtean "Campos Eliseos"eko Antzokian errepikatu zen arrakasta, Madrid, Zaragoza e.a. bezelako hirietako ihardunaldiak kontutan hartu gabe. Pujanaren pasaportearekin, Ingalaterra eta Frantziara joateko baimena zuena, jaiotze data irakur dezakegu: 1870.eko apirilaren 1 ean, Donostian espeditua dagoelarik hurrengo urteko fetxa berbera arte.

Baina Pujanaren iharduera adierazten duten aurreko agiri batzuk ere badaude. 1928-eko irailaren 20an Urnietako Udaletxetik bere idazkaria zen Juan Bautista Aierberi idatziz: "Esta tarde he estado en San Sebastian con objeto de entrevistarme contigo, pero no he tenido el gusto sino el de hablar con tu costilla, quien amablemente me ha anunciado que estas actuando en ese tradicional pueblo de Olano. Bien a gusto, verdad?. Tenemos encima las patronales y con este motivo ha optado el Ayuntamiento en pleno suprimir la música con su consiguiente "agarrado", sustituyéndolo con una cuadrilla de pequeños danzantes, de los que tu, con tu reconocida maestría, así como tu hijo, dirigís. Llamame por teléfono para decirme. 1º Si podemos contar con esa cuadrilla que, según tu esposa, la componen los de Añorga con su tamboril y 2º, en que condiciones de precio, aproximadamente. La tarde para bailar, la del primer domingo de octubre día 7, Ntr^a Sr^a del Rosario pudiendo venir para las tres en el mixto y regresar a las siete en el correo... El billete de ida y vuelta desde San Sebastian 0'90 pts. por barba. Si bien al parecer no hay prisa, deseo saber la contestación cuanto antes para incluirlo en el programa de fiestas de San Miguel, Patrono de esta, que muy en breve tengo que confeccionar viñetas...

Te saluda tu affmo. amigo que te desea verte libre de las consecuencias de los ricos y peligrosos mondongos "Zaldibitarras". Oharra: No te acuerdes de la mediana impresión del año pasado... que desean el "agarrao" como buenos amigos de (...) Jan naikua eta zagi za'ra".

En cuanto a bases del Concurso de Gizon-Dantzaris (aureskularis) (para mayores de 18 años) 1ª se juzgara conforme a las reglas de baile establecidas por D. Juan Ignacio de Iztueta en su libro "Guipuzkoako Dantzak". 2º Se interpretarán los siguientes bailes a) Asierako Softua o Aurkez-aurke; b) Esku aldatzeko Soñua; c) Andreen deieko Soñua; d) Saltokakoa. 3º Los participantes vendrán ataviados con camisa blanca, con las mangas bajadas, txapela y gerriko rojos y alpargatas con cintas rojas. 4º Se establecen los siguientes Premios: 1º 600 pts y Copa de Honor, 2º, 400 pts, 3º, 200 pts, 4º 100 pts, 5º 50 pts. El Jurado estará formado por Señores competentes en la materia, siendo sus fallos inapelables. 6º Las inscripciones se efectuarán en el C.A.T., bajos del Teatro Victoria Eugenia, antes del día 12 de septiembre a las 19 horas. San Sebastian, 11 de agosto, de 1961. El comité Ejecutivo" (110).

1933, 34, 35, eta 36 urteetan Donostiako "Comisión de fomento del Ayuntamiento" k Pujana, Alzaga eta Ansorena San Juan jaialdiarekin erlazionaturiko arbolaz arduratzea erabaki zuen, bai ezartzeaz eta arbolaren inguruko xehetasunez arduratzea 25. egunean Konstituzio Enparantzan seietan izango zena.

1934.eko gaztigu agirian honela dio; "en la misma forma que estos tres últimos años". Beraz, 1931.etik ospatzen zen.

1939.eko irailaren 8an "Comision provincial de la Exma. Diputacion Provincial de Guipúzcoa" ren aldetik ebazpen bat eman zen, non "vista la instancia de D. Jose Lorenzo Pujana en suplica de que le sea abonada la mitad de la subvención que por el acuerdo del Pleno le fue concedida, con la obligación de dar enseñanza a la juventud de los bailes regionales, que la subvención anual de 2000 pts. le fue otorgada... se hizo con carácter condicionado u con la obligación de que el interesado formase grupos de ambos sexos que deberán hallarse a disposición de la Corporación provincial en cuanto a actos o fiestas oficiales se le requiera..." irakur baidaitekeen"

1941. Urtean bere jaioterrian egindako omenaldia

Ez zen omenaldi bakarra izan. Lehenengoa, 1941. urtekoa, 1941 .eko azaroaren 28ko datarekin. Don Sebastian Mocoroak honela idatzi zion Ordiziako Udaletxeari: "Enterada la Junta Directiva de mi presidencia, que ese Ilustre Ayuntamiento organiza para el día 7 de diciembre próximo un merecido homenaje en honor de nuestro querido y veterano socio Don José Lorenzo Pujana, fiel intérprete de nuestras gloriosas tradiciones y ante la imposibilidad de asistir al referido acto, se adhiere con verdadero entusiasmo al mismo..." (111).

1959.eko apirilaren 4 eta 5ean "Txapel-Gorri" Kirol Elkartek bere 25. urteurrena ospatu zuen ekintzetan baita ere, honela dio: "Ante la lápida que perpetúa la memoria del maestro de bailes vascos D. José Lorenzo Pujana, se rendirá un sencillo homenaje con una oración y el baile de Espatadantza guipuzcoana".

Jarrai dezagun ordena kronologikoan. 1954.eko uztailaren 12ko fetxarekin eta Ordiziatik dantzen burua zen Jose Sarasolak idatzi zuen:

"Distinguido maestro: Como puede apreciar por la fecha, se acercan nuestras fiestas patronales y como es natural, el Ayuntamiento ha solicitado nuestros servicios como dantzaris para dar brillantez a la fiesta. Por este motivo me dirijo a Ud. para que como en años anteriores pueda recoger las prendas necesarias para uniformar el cuadro: 14 espadas largas, 15 chalecos y 12 capas..."

1955.eko abuztuaren 5ean eta 1945.ean Foru Aldundiak 2000 pezetatako libramentua bidaltzea erabaki zuen, eta hau probintzian euskal dantzak irakasten egindako zerbitzuengatiko subentzioaren ordaina zen.

Zaldibian Iztuetari egindako omenaldia

1945.eko urriaren 5, 6, 7 eta 8an herriko festetan, Zaldibiko udalak, Iztuetaren heriotzaren mendeurrena zela eta, omenaldi bat antolatu zuen. Bertan esukaltzale asko agertu ziren eta Zaldibiko dantza taldea, eta Jose Sarasolak antolatuta, Ordiziakoa, Añorga eta Mutiloakoa. Pujana ere han agertu zen eta, urteetan aurrera joan arren, dantza egin zuen.

Jose Lorenzo Pujanaren heriotza

1947.eko abuztuaren 25ean Nicasia Telleria Armendarizek, bere alargunak Gipuzkoako Foru Aldundiko lehendakari gorenarengana jo zuen. 79 urte dituela dio, Gipuzkoako Plazan 9.z., 5. solairuan bizi dela eta bere senarraren heriotzaren egoera aurkezten du honela: "Que como consecuencia de la permanencia del Caudillo en San Sebastian, fue requerido su esposo, encontrándose indispuerto, para organizar y dirigir una concentración de unos 300 dantzaris en el Hipódromo de Lasarte, y habiendo manifestado sus dudas sobre si su estado le permitiría cumplir su misión con arreglo a su tradicional amor y entusiasmo, se le propuso que dichas gestiones se realizarían poniendo a su disposición automóvil para que estas fueran menos fatigosas; y en estas condicories, aunque físicamente agotado, pudo conseguir que la concentración se efectuase, si bien al día siguiente cayo en cama y de resultas de estas fatigas dejo de

existir el 20 de los corrientes... Por lo expuesto, teniendo en cuenta además el amor; cariño, esfuerzo, entusiasmo y vida toda que su difunto esposo dió al desempeño de su misión, de la que son testigos todos los componentes de esa digna Corporación, suplica que se le conceda indemnización o pensión con arreglo a derecho... haciendo constar que por su edad avanzada (79 años), esta no reflejaría una carga para esa Corporación, toda vez que no serían muchos los años que podría disfrutarla..."

Entsaioak abuztuaren leian hasi ziren hiru aktuaziorakin. Helburua bikoitza zen: euskera eta dantzaei buruz kanporatu ziren iritziaren aurka joatea (112).

Kandido, bere oinordekoa

Urte eta egun berean, Candido Pujana, 42 urtekin, Donostiako Udaletxeko buru gorenarengana zuzendu zen: "que habiendo fallecido su padre... y habiendo sido su auxiliar efectivo durante los últimos años de su vida porque a causa de su avanzada edad no podía por sus propios medios desempeñar su misión con la efectividad debida; siendo el único continuador directo de los tradicionales bailes guipuzcoanos de Iztueta, transmitidos directamente a su padre por el que fue su discípulo mas aventajado... y por tal cansa el único que puede reflejar en un todo la pureza tradicional de dichos bailes; por esta causa y por estar en contacto con toda la organización de bailes de la provincia de Guipúzcoa y por considerarse con más derecho que ningún otro a desempeñar con carácter fijo el cargo de profesor titular... suplica que dicho cargo le sea asignado con carácter fijo, toda vez que su eficiencia y capacidad han quedado suficientemente demostradas en su actuación como auxiliar de su padre durante mas de diez años..." Eta hitz berdinekin Gipuzkoako Diputazio Probintziako lehendakari gorenarengana.

Urte bereko urriaren 16an Udaletxetik jaso zuen eraztuna, eta urteko 2000 pezetatako diru laguntza eman zioten bere aitaren ordeiz, herrialdeko dantzen irakaslea izaten jarraitu dezan gure herrian, eta 1948.eko urtarrilaren 1etik aurrera 3000 pezetatako diru laguntza finkatuz.

1948-eko ekainaren 25ean Candidok 400 pezeta jaso dituela sinatzen du 23an (San Juan bezperan) Uztailaren 18ko Plazan egindako erakustaldiarengatik,

Foru Aldundiak ere 1948.eko maiatzaren 1ean urteroko 2000 pezetatako dirulaguntza ematea erabaki zuen.

1949.eko apirilaren 20an, Candidok CATen ordainagiria sinatu zuen, Atotxa zelaian 16 eta 17an egindako erakustaldiengatik. 1950.eko ekainaren 15ean, Gipuzkoako Diputazio Probintzialeko lehendakariak hau dekretatu zuen; "se libre a favor de Don Candido Pujana la cantidad de 400 pts para gratificar a los componentes de baile de Villafranca, que participó en la recepción organizada por esta Diputación en honor de la peregrinación de venezolanos que pasó por esta ciudad de regreso de su viaje a Roma".

1951 urteari dagokionez, Donostiako CATetik komunikazio ugari agertzen dira. 21 egunerako eta gaueko 12etarako Uztailaren 18ko enparantzan jaialdi folkloriko bat antolatu zuen La Haban-Donostia Gurutzuntzi-Estropadetako parte hartzaileentzat. Euskal Dantza Taldeko parte hartzaileak, ohitura zen bezala, ordu horretarako prest egon behar zutela Udal Liburutegian adierazten zuen.

Ekainaren 23an, San Juan bezperan, jantzi eta apretak alokatzeagatik eta hogei dantzarien aktuazioagatik Pujanak 800 pezeta jaso zituen

1952 urtea aipatzen duten dokumentuak ugari dira, Uztailaren 18ko Plazan San Juan bezperan gizon-emakumeen bi dantza taldeen aktuazioagatik eta jantziak alokatzeagatik 1000 pezeta jaso zituen.

1952.eko ekainaren 22ko jaialdian eginiko aktuazioagatik 4000 pezetatako zifra onartzen zuen "Correo Español-Pueblo Vasco"tik. "Respecto al autobús será también por cuenta nuestra siempre que en el mismo reserven Uds. 10 o 12 plazas para los txistularis de Pasajes que también vienen al festival". Pujana Taldearen eginbeharra Bilbon, Atxuriko geltokian 23. egunean eguerdik 12etan egotea zen 12'30etan handik irten eta Arenalera iritsiko zen parte hartuko zuen desfilean, eta arratsaldean, 4retan, talde guztien martxan zezen plazaraino.

1952.eko irailaren 29an, Don Jose Mª Caballerok abegikor zoriondu zuen bere lagun irakasle Pujana, Zarautzen zahartzaroari eskeinitako omenaldia zela eta XXIII jaialdian bere Goizaldi taldeak eskeinitako aktuazio zoragarriarengatik.

1952.eko apirilaren 10an Candidok eskutitz bat jaso zuen Cesareo Gozalezek (Producciones Cinematográficas) idatzita: "de orden del Director General de Producción, Sr. Gouanes, el ofrecimiento en relación a su presupuesto para el montaje y baile de unos números... era de pesetas 30.000 por los tres días, con ampliación a 5, a realizar en el rodaje de la película "Plumas al viento" dentro de la segunda quincena del próximo mayo. Beraien gogoa kantitate hori Candidok onestea zen eta honela euskal folklore aberatsa pelikula horren barnean sartzea.

1952.eko maitzaren 14an, CAT bitartez, hamar jaialdietan parte hartu behar zuten, hauetatik 5 Uztailaren 18ko Plazan ziren ekainaren 28an, uztailaren 12an, abuztuaren 28an (1. irailaren 8 eta 20an. 3 San Telmoko museoan, uztailaren 19an eta abuztuaren 11 eta 30ean, eta beste biak oraindik erabaki gabe zeuden jaialdietan.

Leo Labradorrek Estatu Batuetatik idatzi zion, zehazki Texasetik Pujanaren taldea hara joateko eskaera eginez. Ezin izan zuten bidaia aurrera eraman, nazioarteko egoerak gertatzen ziren bitartean mugak itxita baitzeuden.

Ekainaren 25ean Jose Sarasolak Madrilen izandako saio guztietan eta batez ere Madrilen izandako arrakastagatik zoriontzen du, eta uztailaren 28an Ordiziako pilotalekuan egingo den jaialdi folklorikora gonbidatzen.

1955.ean, Donostiako Udaletxeko Alkateak kulturako iritzi-txostena erabaki bihurtu zuen: "Que se acuerde encargarse de la organización y funcionamiento de la Academia Municipal de Danzas Vascas al grupo de Danzas Goizaldi...", Donostia, 1955.eko abenduaren 13an.

1968-eko irailaren 8an, Pujanaren jaiotzaren mendeurrena zela eta, bere jaioterrian omenaldi bat egin zen. Goizaldi eta "Txapel-Gorri" kirol elkarteak antolatu zuten Ordiziako Udaletxe gorenaren laguntzaz, eta iraileko ohizko Euskal Jaietan ospatu zen. Goizaldik, Candido Pujanak, haren emazte eta alabak eta inguruko herriko dantzariak

hartu zuten parte. Elizan Meza Nagusia izan zen. Goizaldiko dantzariak sarreran arku bat osatu zuten euren ezpata luzeez; meza A. Barandiaren jesuitak eman zuen. Parrokiako koruak mezatan, beste abesti batzuren artean, Perosiren Requiema abestu zuen, eta txistulari bandak Jose Ignacio Montesén zuzendaritzapean zenbait konposizio bikain jo zuen.

Zeremonia bukatu bezain laster, segizioa Pujanaren jaiotetxera zuzendu zen, eta Lazkano alkate jaunak eta Candido Pujanak oroitarria bistaratu zuten. Ondoren, dantzariak Gipuzkoako erreberentzia dantzatu zuten, Goizaldiko hiru kide Ezpata dantzan partaide izan ziren, eta ekitaldia Agur Jaunarekin bukatu zen.

Geroago, Plaza Nagusian, itzulipurdiak ongien egiten zituen dantzaririk dotoreenak aureskua dantzatu zuen, Jaime Zubeldiak alegia. Zubizarreta hoteloan hamaiketako eman zen, bertan, beste batzuren artean, Don Leonardo Urteagak eta Don Joaquín Bermejok hitz egin zuten.

Omenaldi hau zela eta, telegrama ugari jaso zituzten: Donostiatik Eugenio Lekuonak, Elgoibartik Santiago Arresek, Zestoatik Jose Mª Donostyk, Donostiako Schola Cantorumetik eta Urteaga, Izagirre eta Victor Diputazioko Lehendakaria zen Victor Ibarbiak sinatuz. e.a. (113)

Andrés Aranak, Gumersindo Hidalgok eta Jose Arrietak Santa Anako maiordomoei irakasten zieten. Haurren egunean 100 haur osatzen zuten dantzari-txiki taldea, eta hau "Txapel-Gorri"ri eskertu behar diogu. 1945. urtean Iztuetaren omenaldia zela eta, Sarasola arduratu zen Zaldibian dantzari talde bat osa zedin. Goierriko "Congreso Eucarístico"n aktuatu zuten. Ordiziako dantzarien artean Jose Luis Lekuona, Blas Arrieta, Francisco Imaz, Faustino Echevarrieta e.a. nabarmendu behar dira. San Juan bezperan eta euskal jaietan Konstituzio enparantzan Nicolas Lasartek, Jose Manuel Elozegi, Antonio Epelde, Diputazio lehendakariak eta alkateak dantzatu zuten.

1981.eko abuztuaren 11 an, CATek Candido Pujanari zera adierazi zion: "el proximo 14 de septiembre, jueves, el Comité Ejecutivo de las Fiestas Euskaras de San Sebastian organiza un Concurso de Gizon Dantza o Aureskularis en la Plaza del 18 de julio a las 7 y media de la tarde, siendo su deseo de que fuera Candido Presidente del Jurado de dicho Concurso y rogándole que designara a los otros miembros del Jurado". Candidok irailaren 14an ospatu zen lehiaketa honen lehendakaritza onartu zuen.

1942. urtean, hiru egunez (ostirala, larunbata eta igandea) hartu zuen parte Tolosako abelkuntza txapelketa probintzian. Hango alkatea zen Serapio Altunak eta Diputazioko Lehendakaria zen Fernando Aranburuk dantzatu zuten. Aureskularien lehenengo txapelketan Jose Sarasolak irabazi zuen. "Ministerio de la Gobernación" zeritzonak kontzertu ekonomikoa deuseztu zen eta urte hauetan euskal folklореaren gehikuntza handia izan zen. Villabonako dantza taldean Ordiziako askok parte hartu zuten. Aureskua Lazkaon ere atera behar zuten. Ordiziako hiru aureskurik garrantzitsuenak eskudantza (santaneros), herritarra Oiangun (San Ignacio egunean) Andrés de Urdaneta kosmografo eta itsasgizon aurkitzailea jaio zen lekuan.

Candido Pujanaren heriotza

1985.eko ekainaren 4ean, min biziak jota, hil zen. Goizaldi taldeak berarengandik jaso zuen Iztuetak pizturiko zuzia 1984. urtean garbitasun eta tradizio osoz, zenbait omenaldi antolatu zituzten berekiko maitasuna erakutsiz.

Honengatik, bere heriotza zela eta, egunkarian azaldu zen euskal folkloreak balio handiko galera eta desagertpena izan zuela; eta hau isildu nahi ez bazen eta bere esker ona eta ezagutza adierazi nahi bazuten, berak utzitako ondareaz jakitun zirenez, zera iruditu zitzaion: Candidoren memoria gailurreraino eramateko, berarengatik jasotako ondarearen berri ematean izan zitekeela modurik hoberena.

Euskal arimaren azalpen eder eta zaharrenetako bat jotzen zuten dantzekiko maitasuna eta bere gardentasunean gordetzeko leialtasuna, jendearen aurrean inolako mistifikazio eta kutsadurarik gabe. "Estos nos parecen —bukatzen zuen— que serán el homenaje y recuerdo mejores a nuestro maestro Candido".

Goizaldi Euskal Dantzari Taldea

Edo euskal dantzen elkarte, bere egon lekua "Conservatorio Municipal de Música" izan da, Easo kalea 39 zenbakian. Bere jarraipena eta gogoberoa miresgarria izan da. Bi gauza hauek gabe ezin izango zuketuen eraman dantzan daramaten denbora luzea 1948.etik; beraz, 41 urte. Eta ez da probintzian, Euskal Herrian edo Donostian talde gutxi daudelako, baina inork ez du bere bidea izan; jaialdietan sari eta lehiaketa gehienak irabazi baititu. Zilarrezko ezteiak zirela eta, aintzinako argazki, euren jarraibidea e.a. agertzen zen liburu interesgarri bat argitaratu zuen (114).

Dantzak eta agerraldi folklorikoak hainbeste maite zuena eta ontasunaren ezaugarri guztiak zituen Jose Ignacio Montes Astigarraga, Elkarteko buru zenaren bapateko heriotzak nahigabe handia sortarazi zigun. Bere eskutitz asko gorde ditut, eta 1984. urtean Juan Manuel Oronozek honela idazten zidan: "el que más relación íntima tenía contigo".

Ez zait erraza egiten bere ekimenaz hitz egitea; baina Goizaldi historialaren hasiera eta lehiaketetan jaso dituzten sariak bildu nahi izan ditut.

1984. eko otsailean, Don Candido Pujana Uztuetaren ahozko tradizioaren dantza bertakotzen dituzten gazte talde batekin trebatzen hasten da.

Apirilean GOIZALDI elkarte jaio zen. Erroa honela litzateke: Iztueta-Olano-Pujana-Pujana semea-GOIZALDI. Berau Goierri XVIII. mendean ezagutzen ziren dantzak gaur eguneko arteko elkarpede delarik. Goierriko dantzak erabat ikasi ondoren, Elkarre honen eskakizunak herriz herri, ibarrez ibar, lurraldez lurralde joatea behartzen du; arbasoek utzitako dantzak, musika, abesti eta ohitura herrikoiak bilduz. Lan hau betetzeko urte asko behar izan zituzten, dantzak eta ohiturak filmatu zituzten, aintzinako melodi eta abestiak zintetan grabatu, aintzinako partiturak, jatorrizko datuak, erreferentziak e.a. bilatu zituzten, Euskal Herriko aurreko mendeko kultura batu zuten, ondare bikaina osatu eta artxiboan jasoz.

Honekin, aintzinako sinplezia eta garbitasunez aurkeztutako dantzekin, izugarrizko ikustaldia eraiki zuten.

Goizaldik mundu osoan aktuatu du: Espainian; Madrilen, Zaragozan, Oviedon e.a. Frantzian: hegomendebaldeko lurralde osoan.

Hemen jartzen dugu Goizaldik lortu dituen sarien zerrenda eta non dantzatu duten, Gipuzkoako dantzak hainbat lekutan dantzatu diren seinale garbi gisa:

1952, "Plumas del viento" filmean, Madrilen.

1955. Urtarrilean, Donostiako Udaletxeak "Escuela Municipal de Danzas Populares Vascas" zuzentzeko ohorea eskeini zion. Gainera, Dantza herrikoen III Saria lortu zuen IX Internacional Musical de Eisteddfod (Galian) Llangollen, Britainia Handian.

1956. X INTERNACIONAL MUSICAL EISTEDDFOD DE LLANGOLLEN-en hartzen du parte berriro ere, eta lehenengo Saria lortu zuen 25i taldea eta 17 lurraldeen artean.

1957. Frantziako hegoaldeko herri askotan dantzatu zuen.

1958. Frantzian, XXIII'EME. FESTIVAL NATIONAL ET INTERNATIONAL DU FOLKLORE Y POLKLORISTICO DE IMPERIA (Liguria)-ra joan zen. Urte berean, Lekunberrin egindako "Diez fusiles esperan" pelikulan parte hartu zuen.

1959. Britainian, CRAND FETE DE LA CORNOVAILLE DE QUIMPER eta FESTIVAL. INTERNAZIONALE DEI COSTUME Y FOLKLORISTICO DE MESSINA (Sicilia) Italian. Urte berean eta Madrilen "Danzas de España" filmean parte hartu zuten.

1960. III FESTIVAL DE FOLKLORE HISPANOAMERICANO DE CACERES (Espainian) "Inspiración folklórica"ko lehenengo saria irabazi zuen.

1961. Frantzian, 1 FESTIVAL INTERNATIONAL MUSICAL ET FOLKLORIQUE DE GISORS (Normandia)n 12 lurraldeetako 16 taldeen artean lehenengo saria jaso zuen eta parte hartu zuen XXVI

FESTIVAL NATIONAL ET INTERNATIONAL DU FOLKLORE DE NICE-n.

1962. Italian, 1 FESTIVALE INTERNAZIONALE DE FOLKLORE DE BORGOSIA (Vercelli)n. Oiartzun eta Donostian egindako "La Reina del Chanteclair" pelikulan parte hartu zuen.

1963. Alemanian BONNeko Unibertsitatean eta ERBACHODENWALDeKO FOLKLORE ETA JANZKERA TIPIKOAREN NAZIOARTEKO IV ASTEA, (Hessen). Frantzian, GRAND FETE DE NUIT DE LYONen.

1964. Checoslovaquian, STRAZNICEKO NAZIOARTEKO JAIALDIA. (Moraviako hegoaldean) eta lurralde honetan bira artistiko bat egin zuen: Prahan, Liberecen, Kosicen, Bratislavan, e.a.

1965. Grezian, FOLKLOREAREN NAZIOARTEKO IV JAIALDIA LEULADE irlan. Espainiako jaialdietan, Gasteizen.

1966. Ingalaterran, I FESTIVAL INTER TIE DE FOLKLORE INTERNATIONAL DE MIDDLESBROUGH (Yorkshire)-eko Herritar Dantzen II Saria irabazi zuen.

1967. Ingalaterran, FESTIVAL INTERNATIONAL DE FOLKLORE DE FOLKESTONE (Kent)-en. Frantzian, FIESTA DEL V CENTENARIO DE EL HAVRE-n. Espainian, X FESTIVAL DEL FOLKLORE HISPANO-AMERICANO DE CACERESen.

Urte honetan, urteroko jai tradizionala ospatu zuen, eta Juan Ignazio Iztueta zenaren jaiotzaren II. mendeurrena zela eta, omenaldi bat eskeini zioten, eta bere jaiotetxean, "Iztueta-enea"n oroitarria jarri zuten. Era berean Donostiako Udaletxeari Nestor Basterretxeak egindako eskultura bat bere ohoretan zalbaltzea bultzatu zion, eta hilarria egitea GOIZADIk eskeiniz; biak Donostiako Irailaren 13ko enparantzan lorategietan ipiniz.

1968. Dinamarkan, FESTIVAL INTERNATIONAL DEL FOLKLORE DE HERNING-en (Jutlandia).

Urte honetan Jose Lorenzo Pujanaren jaiotzako lehenengo mendeurrena zela eta, omenaldia antolatu zuten, eta, beste ekitaldi batzuren artean, Ordiziako jaiotetxean oroitarria eskaini zioten.

1969. Austrian, FOLKLOREAREN NAZIOARTEKO JAIALDIA KREMS-en, Danubio ondoan.

1970. Frantzian, XXXIV FESTIVAL NATIONAL ET INTERNATIONAL DU FOLKLORE DE NICE-n parte hartzen du.

1971. Holandan, GRAN FESTIVAL INTERNATIONAL DE HOORN- en parte hartzen du.

1972. Suecian, bira artistiko bat egin zuen Malmo-n, Lund-eko Unibertsitateko Paraninfoan eta ASELEKO LURRALDE NORDIKOEN FOLKLOREAREN NAZIOARTEKO JAIALDIAn Laponian aktuatuz.

1973. XXV ezarkundea sortu zela eta, urteurrena ospatu zuten, urtearen zehar ekitalde kulturalak eta artistikoak eginez.

1974. Yugoslaviara bidaiatu zuten ZAGREB-eko NAZIOARTEKO JAIALDIra.

1975. FESTIVAL OCTOBER FESTER edo ezaguna den Munich- eko garagardoaren jaian parte hartu zuten Alemanian.

1976. Alemaniara itzuli ziren FITUBURG-eko NAZIOARTEKO JAIALDIAn parte hartuz.

1977. Belgikako SCHOTEN-eko NAZIOARTEKO JAIALDIAn aurkeztu ziren beste 12 lurraldeen artean.

1978. Inglaterrara itzuli zen eta Newcastleko hirian aktuatzen zuten arrakasta handiz.

1979. Belgikara itzuli zen eta MECHELEN-eko JAIALDIAn parte hartu zuen.

1980. Alemaniara bidaiatu egin zuten, Wisbadenera zehazki, Donostiarekin anaikidetuta baitzegoen.

1981. Noruegan Bergeneko INTERNACIONAL FOLKE DANSGILDA I-ean parte hartu zuen, eta Oslon aktuatzen zuten, arrakasta handia lortuz.

1982. Inglaterran, 28 INTERNATIONAL FOLKLORE FESTIVAL DE SIDMUUTH-en parte hartu zuen.

1983. Irlandan, INTERNATIONAL FOLKLORE-FESTIVAL-en parte hartu zuen arrakasta handia lortuz.

1984. Wisbadenera bidaiatu zuen, eta Donostiako elkarturtean Maiatzako Kultural Jaialdietan parte hartu zuen. Akatuazio honetan Labayen alkatea eta zenbait zinegotzi bertan zeudelarik.

WAYNESVILLEKO hirian NORTH CAROLINA INTERNATIONAL FOLK FESTIVAL (USA)-n parte hartu zuen, Europako garrantzitsuenetarikoz zortzi taldeen artean aukeratua izan zen; harrituta geratu ziren gure dantzen aberastasunarengatik.

1985. Urte honetan koadroa honela osatzen zen:

Taldearen lehendakaria: JUAN MANUEL ORONAZ

Zuzendari artistikoa: IÑAKI ARREGI

Diruzaina: MIGUEL HERNANDEZ

Idazkaria: ISIDRO BENGOTXEA

Jantzien zuzendaria: SUSANA PARDO

Orotara 30 kide, hauetariko 24 dantzariak eta 6 musikariak. GOIZALDIk Euskal Herriko musika eta dantzak lantzen ditu (Gipuzkoa, Nafarroa, Bizkaia, Araba, Lapurdi, Zuberoa eta Behe Nafarroa).

Dantzen tresna tradizionala txistua da, eta Zuberoako dantzetan erabiltzen den txirula jotzen da baita.

Jantziak Gipuzkoako, Bizkaiko eta Zuberoako eskualdeen arabera ezberdintzen dira.

Taldeak, honako Nazioarteko folkloriko jaialdetan parte hartu du:

LLangollen-eko Nazioarteko lehiaketan (1955); 3. saria. (1956): 1.go saria.

Niza-Cannes-eko Nazioarteko jaialdia (Frantzia, 1958)
Messina-Siciliako Nazioarteko jaialdia (Italia, 1959).
Caceres Hispano Amerikako Lehiaketa (España, 1960, 1.go saria)
Girors-Normandiako Nazioarteko lehiaketa (Frantzia, 1961, 1.go saria).
Borgovesia-Vercelli Nazioarteko Jaialdia (Italia, 1962).
Bonn eta Erbach-Hessen-eko Unibertsitateko aktuazioa (Alemania, 1963).
Checoslovaquia-ko bidaia, Pragan, Liberecen, Stranice,
Rimavska-i-Sobotan, Trenčianské-Teplice, Trnava, Holicen.
Smardakyn, Myjavan eta Bratislavan aktuatu zutelarik (1964).
Lefkas-eko irlan Nazioarteko Jaialdian (Grezia, 1965).
Middlesbrough-eko Nazioarteko lehiaketa (Inglatera, 1966, 2.saria).
Folkestoneko Nazioarteko Jaialdia (Inglatera, 1967).
Herning eta Kopengagueko Nazioarteko jaialdia (Dinamarca, 1968).
Krems-eko Nazioarteko Jaialdia (Austria, 1969).
Hoorn-eko Nazioarteko Jaialdia (Holanda, 1971).
Asele-Laponiako Nazioarteko Jaialdi (Suecia, 1972).
Palma de Mallorcan aktuazioa (Espainia, 1973).
Zagreb-Croacia Nazioarteko Jaialdia (Yugoslavia, 1974).
Munich-eko Garagardoaren festa (Alemania, 1975).
Bitburg-eko Nazioarteko Jaialdia (Alemania, 1976).
Schoten-eko Nazioarteko Jaialdia (Belgica, 1977).
Newcastle-eko " " (Inglatera, 1978).
Mechelen-eko Nazioarteko Jaialdia (Belgica, 1979).
Wisbaden-eko anaikidetzak kulturalean (Alemania, 1980).
Bergen-eko Nazioarteko Jaialdia (Noruega, 1981).
Dublin-eko " " (Irlanda, 1983).
Wisbaden eta Dormund-eko anaikidetzak kulturalean (Alemania, 1984).
Iparraldeko Carolinako Nazioarteko Jaialdia (USA, 1984).

Gutxi izango dira Juan Manuel Oronozek aina dakitenak; berak dantzan badaramatza berrogeitabost urte eta hamalau Goizaldiko zuzendari gisan. Esan digu 1984az geroztik Alemania eta beste lurraldeetako Jaialdietan ere izan dela Iztuetaren dantzak, Bizkaikoak, Zuberokoak eta Nafarroakoak dantzatzuz.

Esan beharra dago Deba Garaian eta beste puntu batzuetan Bizkaiko dantzak egiten zirela, eta hauek gipuzkoakoak edo Iztuetarenak baino errezago dantzatzek ziren.

1953 urtetik hasita gaur egun arte 350 edo 400 neska-mutil pasa dira Goizalditik. Horien artean badira profesionalak, Juan Mª Montes, esate baterako.

Makina bat tokitan dantza egiten dute, eta baita erakutsi ere. Hau da Gipuzkoako talderik hoberena. Segi aurrera. Bere sorreratik ez dira urruti 50 urteak.

(107) Libro de Decretos (1857-1863)17.or

(108) Dantzen melodia liburuaren hitzaurrean, 2. argitalp.,1929

(109) “En el centenario de Jose Antonio Olano, sucesor de Iztueta” RSBAP, XXXVIII.urtea, 1.go liburutik 4. liburura. Donosita,1982. Honen laburpen bai ikus, 350-352.or

(110) Aurrekontuak bitxiak dira, 1942.eko uztailaren 24 an Seguran sinatutakoa. Dantzari txiki, tolosan abuztuaren 29rako aurrekontua:Bidaia, autoa eta trena,156; apreta 5 pezetara,110;afaria 10pezetara,220; 17-ren lausaria, 5 pezetara,85.Orotara:646 pzt.

(111) 1941.eko abenduaren 7an ospatu zen omenaldia Sarasolaren arabera. Alkatea Paskual Lete zen. Aureskuan, bere semea Candidok, antzeskua, Jose Sarasolak. Sokan Oruetak, Antonio Pagoagak eta Benigno Orejak.

(112) Sarasolak dioenez bero handiko egunak izan ziren, eta Pujanak enseiu guztiak zuzendu nahi zituen . Sarasolak Candidori oharterazi zionm ez zela ona bere aitarentzat batez ere zortzikoa eta errepikatzen ziren bertsoak, bira asko eman behar baitzituen

(113) Nahiz eta oharra izan , urte hauetan “Txapel-Gorri” dantza taldearen garrantzia nabarmendu behar da, taldearen zuzendaria Jose Antonio Sarasola Zalarik

(114) Bolumen handia, 171 or. Javier M. Sada autoreak,Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipala, 1974